

Ministerie Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
Mw. M. Keijzer
Postbus 20011
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

Datum
14 maart 2025
Kenmerk
TIS/U202500138
Telefoon
070-373 83 93
Bijlage(n)
-

Consultatiereactie wetsvoorstel 'Nieuwe regels inzake huisvesting vergunninghouders'

Geachte mevrouw Keijzer,

Met deze brief sturen wij u een eerste reactie op het wetsvoorstel *Nieuwe regels inzake huisvesting vergunninghouders*.

Vanwege de korte consultatieperiode heeft de VNG geen volwaardige uitvoeringstoets kunnen uitvoeren. Wel is een verkorte uitvoeringsscan gedaan, waarin de consequenties voor de gemeentelijke uitvoering in kaart zijn gebracht. Deze zullen wij u separaat doen toekomen. De belangrijkste bevindingen leest u in deze brief, evenals een aantal opmerkingen over het proces, de (maatschappelijke) gevolgen en de doelmatigheid.

De kern van onze reactie is als volgt:

1. De beperkte consultatie staat niet in verhouding tot de verwachte impact van het wetsvoorstel.
2. Alternatieve huisvestingsmogelijkheden zijn ontoereikend, hebben onwenselijke gevolgen en leiden tot extra uitvoeringslast voor gemeenten.
3. Mede door dit wetsvoorstel loopt de keten verder vast: de huisvestingsopgave wordt onhaalbaar, inburgering direct onuitvoerbaar en asielopvang onhoudbaar.
4. Werk aan échte oplossingen voor de krapte op de woningmarkt en de overbelaste asielketen.

Wij concluderen dat de keten van opvang tot en met integratie door dit wetsvoorstel volledig vastloopt en dat de gevolgen hiervan worden afgeschoven op de samenleving. Wij verzoeken u daarom met klem af te zien van dit wetsvoorstel.

Hieronder lichten wij onze standpunten nader toe.

1. De beperkte consultatie staat niet in verhouding tot de verwachte impact van het wetsvoorstel

Het voorliggende wetsvoorstel heeft verstrekkende gevolgen voor gemeenten. Het is daarom teleurstellend dat wij – ondanks eerder geuite zorgen over een verbod op voorrang – niet betrokken zijn bij de totstandkoming van deze wetswijziging. De kortdurende internetconsultatie staat niet in verhouding tot de verwachte consequenties.

We constateren dat het kabinet met deze handelwijze afwijkt van de in het regeerprogramma geuite doelstelling om medeoverheden eerder en beter te betrekken bij de voorbereiding van beleid en wetgeving. Wij verzoeken u dringend in het vervolg meer tijd te nemen voor zorgvuldig overleg met de medeoverheden, aan de hand van de Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden (UDO). Alleen zo kunnen we gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor de grote opgaven waarvoor Nederland gesteld staat.

2. Alternatieve huisvestingsmogelijkheden zijn ontoereikend, hebben onwenselijke gevolgen en leiden tot extra uitvoeringslast voor gemeenten

Dit wetsvoorstel verbiedt het belangrijkste instrument om statushouders te huisvesten. In de Memorie van Toelichting wordt een aantal alternatieve huisvestingsmogelijkheden geschetst. Wij verwachten dat deze opties niet toereikend zijn om alle statushouders binnen afzienbare termijn van onderdak te voorzien. Waarop het kabinet de aannahme baseert dat dit wél het geval is, wordt in de Memorie van Toelichting niet onderbouwd. Bovendien achten wij de genoemde opties om uiteenlopende redenen onwenselijk.

- *Wachlijst sociale huurwoning*
Statushouders kunnen zich, net zoals andere woningzoekenden, inschrijven voor een sociale huurwoning. Zij komen echter uit een opvangvoorziening en hebben geen mogelijkheid gehad om vanuit een andere woonsituatie wachttijd op te bouwen. Dit maakt hun vertrekpunt fundamenteel anders dan dat van reguliere woningzoekenden. Met het oog op de gemiddelde wachttijd van 7 jaar (oplopend tot 11 jaar in steden als Amsterdam en Utrecht, met uitschieters tot zelfs 19 jaar) is dit een onrealistisch alternatief. Het verkrijgen van voorrang op basis van economische of maatschappelijke binding aan de woningmarktregio, zoals gesuggereerd in de Memorie van Toelichting, wordt door gemeenten als een kansarme route beschouwd. Ongeveer 70% van de gemeenten verwacht dat slechts 0 tot 20% van de statushouders via andere vormen van urgentie alsnog in aanmerking komt voor een versnelde woningtoewijzing. Tegelijkertijd is de verwachting dat grote aantallen statushouders dit wél zullen proberen, waardoor gemeenten geconfronteerd worden met veel vergeefse urgentieverzoeken.
- *Particuliere woonruimte*
Het vinden van woonruimte in de particuliere sector is in theorie een mogelijkheid, mits het inkomen toereikend en bestendig genoeg is om een huurcontract te krijgen. Voor de meeste statushouders zal dit niet het geval zijn. Dit komt mede doordat het vinden en behouden van een (fulltime) baan wordt bemoeilijkt door de inburgeringsplicht. Daarnaast vrezen we dat statushouders in de particuliere sector terechtkomen in bedenkelijke (onder)huurconstructies: te krappe of te dure kamers, in wijken die al kwetsbaar zijn. Dit

kan ten koste gaan van de leefbaarheid en het draagvlak verder doen afbrokkelen. Een ander potentieel obstakel ontstaat door het kabinetsvoornemen om de duur van verblijfsvergunningen in te korten naar 3 jaar en permanente vergunningen af te schaffen. Dit kan ervoor zorgen dat verhuurders terughoudender zijn in het aangaan van huurcontracten.

- *Verblijf bij eigen netwerk*
Het hebben van een netwerk betekent allerm minst dat samenwonen een reële optie is. Intrekken bij familie of kennissen leidt al snel tot overbewoning en er kunnen financiële bezwaren zijn (zoals de kostendelersnorm). Het risico bestaat bovendien dat de situatie niet houdbaar is op de langere termijn, waardoor mensen alsnog dakloos worden en/of zich bij de gemeente melden met een acute huisvestingsvraag.
- *Huisvesting via werkgever*
Hoewel wij graag willen dat werkgevers hun rol pakken in het organiseren van passende huisvesting, zijn wij ook terughoudend bij deze 'oplossing' voor statushouders. Statushouders kunnen hierdoor vatbaar zijn voor uitbuiting en lopen door de afhankelijkheidsrelatie een verhoogd risico om dakloos te raken. De ervaring met arbeidsmigranten leert bovendien dat huisvesting via werkgevers kan leiden tot een concentratie van misstanden in kwetsbare wijken (zoals ondermaatse en onveilige woonomstandigheden, overbewoning en daarmee gepaard gaande overlast) en dakloosheid.
- *Doorstroomlocaties en woningdelen*
Gemeentelijke doorstroomlocaties worden door 74% van de respondenten niet als structurele oplossing gezien. Ze dreigen "volstroomlocaties" te worden omdat doorstroom naar vervolghuisvesting nagenoeg onmogelijk is, juist vanwege de krapte op de woningmarkt. Dit legt een groot financieel risico bij de gemeente. Doordat (grootschalige) doorstroomlocaties vermoedelijk effect hebben op de leefbaarheid in de wijk, bestaat hiervoor naar verwachting ook onder inwoners weinig draagvlak. In het wetsvoorstel is bovendien geen uitzondering voor doorstroomlocaties opgenomen. Het bevreemdt ons dat het ministerie van A&M gemeenten nog steeds aanspoort om doorstroomlocaties te openen, terwijl directe plaatsing van een statushouder in zo'n locatie door het verbod op voorrang onmogelijk wordt. Hetzelfde geldt voor andere vormen van woningdelen. We verwachten dat statushouders hier gaan 'concurreren' met andere groepen, zoals studenten, zodat ook hiervoor lange(re) wachtlijsten ontstaan.
- *Maatschappelijke opvang*
Ook statushouders kunnen in uiterste nood een beroep doen op de maatschappelijke opvang, mits ze aan de voorwaarden uit de Wmo2015 voldoen. De maatschappelijke opvang staat in veel gemeenten echter al onder grote druk. Als statushouders de weg naar de maatschappelijke opvang niet weten te vinden of geen toegang krijgen – en daardoor noodgedwongen op straat leven – heeft dit consequenties voor de openbare orde en volksgezondheid. Een ander onwenselijk scenario is dat de route via dakloosheid wordt ingezet om 'via een omweg' alsnog urgentie te verkrijgen. We achten het vanuit humanitair, maatschappelijk en financieel oogpunt onaanvaardbaar om mensen zo door het ijs te laten zakken, voordat zij hun leven kunnen opbouwen.

Als het verbod op voorrang wordt ingesteld en statushouders zijn aangewezen bovenstaande manieren om woonruimte te vinden, leidt dat naar verwachting tot een grotere belasting van het

gemeentelijk apparaat. Een aanzienlijk deel van de gemeenten (25 tot 30%) denkt structureel extra personeel te moeten aanstellen. Het gaat dan om onder meer toezicht en handhaving (bijvoorbeeld om de uitwassen van overbewoning tegen te gaan) en woonbegeleiding. Ook valt te denken aan extra (kansarme) urgentieverzoeken en bezwaar- en beroepsprocedures die daarop volgen. Daarnaast zorgt de verwachte toestroom naar de maatschappelijke opvang voor extra druk in dat domein, waardoor er mogelijk zelfs mensen op straat moeten slapen. Incidentele piekbelastingen in tijden van verhoogde instroom zullen bovendien extra tijdelijke inzet vergen.

3. Mede door dit wetsvoorstel loopt de keten verder vast: de huisvestingsopgave wordt onhaalbaar, inburgering direct onuitvoerbaar en asielopvang onhoudbaar

Huisvestingsopgave onhaalbaar door inperking gemeentelijke beleidsvrijheid

Het wetsvoorstel verbiedt gemeenten om één specifieke groep voorrang te verlenen. In onze ogen druist dit in tegen het doel van de Huisvestingswet om kwetsbare groepen bescherming te bieden op de woningmarkt. De Memorie van Toelichting biedt een magere onderbouwing voor het onderscheid tussen statushouders en andere woningzoekenden, wat de juridische houdbaarheid van een verbod twijfelachtig maakt. Sterker nog: het kabinet erkent dat van een verschil in positie tussen statushouders en reguliere woningzoekenden 'niet in alle gevallen sprake is'. Een algeheel verbod op voorrang kan daardoor onevenredig hard uitpakken voor veel statushouders, maar hiervoor wordt in het wetsvoorstel geen oplossing geboden.

Momenteel maken gemeenten zelf de afweging of ze statushouders voorrang willen verlenen om de taakstelling te kunnen behalen. Zij nemen daarbij vanzelfsprekend ook de woonbehoefte van andere (aandachts)groepen in ogenschouw. Een van bovenaf opgelegd verbod is een forse inperking van de gemeentelijke beleidsvrijheid. Gemeenten vinden deze vrijheid essentieel: bijna unaniem dringen zij erop aan om de huisvesting van statushouders te mogen blijven invullen op een manier die past binnen het lokale huisvestingsbeleid.

Een verbod op het verlenen van voorrang ontnemt gemeenten het belangrijkste sturingsmechanisme om aan de huisvestingsopgave van statushouders te voldoen. Uit de uitvoeringsscan blijkt dat 88% van de deelnemers verwacht dat hierdoor het behalen van de taakstelling onmogelijk wordt. Nog eens 8% denkt dat het verbod op voorrang dit sterk bemoeilijkt.

Het wetsvoorstel legt de verantwoordelijkheid voor het vinden van woonruimte bij de statushouder zelf. Of er dan nog enige sturing kan plaatsvinden op waar een statushouder zich vestigt, is niet duidelijk. Uit de Memorie van Toelichting is niet op te maken of statushouders zich in alle gemeenten tegelijk mogen inschrijven (waardoor sterk vervuilde wachtlijsten zouden ontstaan), of alleen in de gemeente waaraan het COA de statushouder koppelt (wat de mogelijkheden om woonruimte te vinden drastisch zou beperken).

Wanneer gemeenten geen grip meer hebben op de huisvesting, wordt de toestroom van statushouders onvoorspelbaar. Bijna zeventig procent van de gemeenten verwacht dat statushouders vooral naar de grote steden trekken, terwijl de woning schaarste en druk op de maatschappelijke opvang daar al zeer groot is. Een onevenredige verdeling over het land kan de onderlinge solidariteit tussen gemeenten onder druk zetten.

Het wetsvoorstel creëert ook spanning tussen de medeoverheden: terwijl overduidelijk is dat gemeenten voor een onmogelijke opgave worden gesteld, krijgt de provincie in haar rol als toezichthouder een tegenstrijdige taak. Dit kan ook zijn weerslag hebben op de samenwerking aan de Provinciale Regietafels.

Inburgering wordt direct onuitvoerbaar door gebrek aan grip

De inrichting van het inburgeringsstelsel is volledig gekoppeld aan de huisvestingstaakstelling. Het kabinet erkent dat het loslaten van de taakstelling de uitvoering van de Wet inburgering 2021 (Wi2021) nagenoeg onmogelijk maakt, onder meer omdat gemeenten dan geen houvast meer hebben voor de inkoop van trajecten. Dit is echter ook al het geval bij de invoering van het verbod op voorrang. Door gemeenten grip op de huisvesting te ontnemen, worden de aantallen zeer onvoorspelbaar. Dit kan leiden tot een onverwacht hoog aantal inburgeraars (waarvoor onvoldoende trajecten zijn ingekocht), maar ook tot een overschot aan ingekochte inburgeringstrajecten waarvoor geen financiering volgt.

We verwachten dat de inburgering door deze wetswijziging in veel gevallen later van start gaat. Statushouders blijven vermoedelijk langer in azc's. Voor gemeenten creëert het opstarten van het inburgeringstraject in het azc een financieel risico, omdat allerm minst zeker is dat een gekoppelde statushouder daadwerkelijk woonruimte vindt in de gemeente. Die terughoudendheid vinden wij begrijpelijk, maar zeer onwenselijk. Langdurige inactiviteit plaatst mensen in de 'wachtstand', is demotiverend en werkt psychische klachten in de hand. Dit komt de integratie in de samenleving niet ten goede.

Gemeenten die wél vooruitlopend op huisvesting de inburgering opstarten, gaan ervan uit dat de kosten fors stijgen. Dit komt onder meer door reiskosten en grotere onzekerheid bij de inkoop, wat zich vertaalt in hogere prijzen per traject. Als de statushouder uiteindelijk toch naar een andere gemeente gaat (of gedurende het inburgeringstraject verhuist), brengt dit voor gemeente extra administratieve lasten met zich mee, onder meer vanwege de overdracht van het inburgeringsdossier en verrekening van de kosten.

Kortom: dit wetsvoorstel ondermijnt de regierol van de gemeente. Door de inburgering nagenoeg onuitvoerbaar te maken, doorkruist het kabinet haar eigen ambities om extra inzet te plegen op integratie, wat uiteindelijk ten koste gaat van de maatschappelijke samenhang.

Asielopvang wordt onhoudbaar

Door een gebrek aan huisvestingsmogelijkheden is de kans groot dat veel statushouders noodgedwongen langdurig in de asielopvang moeten verblijven. In financieel opzicht is dit uiterst onverstandig. Een verblijf in de COA-opvang kost tussen de € 75,- en € 150,- per dag per plek. Als er een beroep moet worden gedaan op aanvullende crisisnoodopvang of verblijf in hotels, kunnen deze kosten nog veel hoger oplopen. Met een taakstelling van zo'n 30.000 statushouders per jaar komt dit neer op torenhoge bedragen, die vele malen beter geïnvesteerd kunnen worden in (duurzame) woonoplossingen voor alle doelgroepen.

Ook in praktisch opzicht is het onwenselijk als grote aantallen statushouders langdurig zijn aangewezen op de asielopvang. De COA-opvang is nu al overbelast. Door een stapeling van beleidsvoornemens – zoals de invoering van een tweestatusstelsel en beperking van de duur van

verblijfsvergunningen – dreigt de opvangbehoefte verder te stijgen. Hoe alle beleidsvoornemens op elkaar ingrijpen, dient beter te worden doordacht.

De situatie wordt onhoudbaar als het kabinet haar voornemen om de Spreidingswet in te trekken doorzet. Er is dan immers geen instrumentarium meer om toe te zien op voldoende asielopvangplekken. Daardoor dreigt het scenario van (crisis)noodopvang, politieke en maatschappelijke onrust en – in het uiterste geval – mensen voor wie geen bed in de opvang beschikbaar is. Willens en wetens terug naar de situatie waarin mensen op het gras in Ter Apel slapen, zou voor gemeenten een onaanvaardbare consequentie van dit wetsvoorstel zijn.

Kortom: grote gevolgen voor (kwetsbare) statushouders en daarmee ook voor de samenleving als geheel

Het wetsvoorstel leidt tot een zeer onzeker toekomstperspectief in Nederland – terwijl we juist willen dat statushouders een stabiele basis hebben om de taal te leren, te participeren en onderdeel te worden van de gemeenschap. Een goede start draagt bij aan latere zelfredzaamheid, en voorkomt dat mensen langdurig een beroep doen op sociale voorzieningen.

Onzekerheid over de toekomstige woonsituatie kan leiden tot grote bezorgdheid bij asielzoekers en statushouders. Dit kan verergeren door het plan om huisvesting als één van de voorwaarden te stellen voor gezingshereniging van subsidiair beschermden. Deze stress kan leiden tot spanningen en incidenten in en rondom azc's. Hierdoor kan de politieke en maatschappelijke onrust ten aanzien van asielopvang verder toenemen. Dit plaatst lokale bestuurders in een lastig parket.

Kwetsbare doelgroepen worden door dit wetsvoorstel extra hard geraakt. Het gaat bijvoorbeeld om alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's). Als zij niet met voorrang kunnen doorstromen naar vervolghuisvesting, zijn zij langdurig aangewezen op de amv-opvang, waar nu al een nijpend tekort aan is. Ook lopen zij een extra groot risico om na hun 18^e verjaardag dak- of thuisloos te worden, met alle risico's van dien.

Ook kinderen dreigen de dupe te worden van dit wetsvoorstel. Juist zij hebben behoefte aan een veilige en stabiele woonomgeving, maar het kabinet heeft ervoor gekozen geen uitzondering te maken voor gezinnen met minderjarige kinderen. Nu al blijkt uit onderzoek dat langdurige verblijf in (nood)opvang en veel verhuisbeweging schadelijk zijn voor kinderen. Het is absoluut noodzakelijk om te voorkomen dat als gevolg van dit wetsvoorstel een generatie vluchtelingenkinderen opgroeit met onderwijsachterstanden en psychosociale problematiek.

4. Werk aan échte oplossingen voor de krapte op de woningmarkt en de overbelaste asielketen

Gemeenten willen – in lijn met de Uitvoeringsagenda Flexibilisering Asielketen – toewerken naar een toekomstbestendig en evenredig gespreid landschap van asielopvang en huisvesting. Dit moet zo worden ingericht dat nieuwkomers een goede uitgangspositie hebben om snel aan het werk te gaan, de taal te leren en onderdeel te worden van onze dorpen en steden. Snelle huisvesting in de gemeente is een voorwaarde voor zo'n goede start.

Als gemeenten werken we hard aan het mogelijk maken van passende huisvesting voor álle inwoners. Wij zien in de dagelijkse praktijk dat de woningnood hoog is en begrijpen dat het kabinet

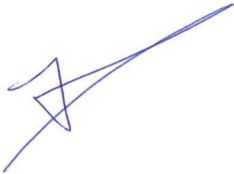
op zoek is naar een oplossing. Dit wetsvoorstel is echter niet het juiste antwoord. Door statushouders feitelijk uit te sluiten van de sociale huurmarkt (althans: tot ze via de reguliere wachtlijst aan de beurt zijn), wordt de wachttijd voor andere woningzoekenden aanvankelijk weliswaar met een paar procent teruggedrongen – maar de jarenlange wachtlijsten worden hierdoor allerminst opgelost.

Wij zijn van mening dat het middel niet erger mag zijn dan de kwaal. Het minimale voordeel voor andere woningzoekenden weegt in onze ogen niet op tegen de enorme maatschappelijke gevolgen van dit wetsvoorstel: het verder vastlopen van de keten van opvang t/m integratie en de verstrekende gevolgen voor de leefbaarheid, openbare orde, integratie en maatschappelijke samenhang.

We zien volgordelijkheid en samenhangend beleid als cruciale voorwaarde om chaos in de keten, en specifiek in onze wijken en dorpen, te voorkomen. Dat betekent dat áls wetgeving en instrumentarium voor opvang en huisvesting worden aangepast, dat pas kan als de asielketen op orde is en er voldoende effectieve, werkbare alternatieven beschikbaar zijn. Dit wetsvoorstel biedt de benodigde alternatieven niet, en voorziet ook niet in oplossingen om negatieve (maatschappelijke) consequenties te ondervangen.

Wij roepen u daarom met klem op af te zien van dit wetsvoorstel.

Met vriendelijke groet,
Vereniging Nederlandse Gemeenten

Ingrid Hoogstrate
Directeur Inclusieve Samenleving